

Helsinki

Taiteiden tulevaisuuksiin 2

– luovia menetelmiä esi- ja alkuopetukseen

Sisällys

Johdanto: Taiteella uskoa tulevaisuuteen	3
Oppimateriaalin käyttäjälle	4
Työpaja 1: Katsotaan tulevaisuuksiin	6
Työpaja 2: Tulevaisuuden reseptit	8
Työpaja 3: Novan maailmat	10
Työpaja 4: Tulevaisuuden puutarha	12
Työpaja 5: Tanssikartta tulevaisuuksiin	15
Työpajojen jälkeen	19
Jälkisanat	20
Liitteet	21
Novan kirjeet	25

Tekijät: Marryam Fib-Kuusela-Opas, Jenny Lilja, Marjut Maristo, Tuija Moilanen, Mila Nirhamo, Hanna Raita-aho, Jenna Saarinen ja Sari Tupamäki

Kuvitus: Miila Westin

Toimitus: Maami Snellman, Heidi Valjus ja Hanna Westerholm

Taitto: Pia Pitkänen

Julkaisija: Helsingin kaupunki, Kulttuuri ja vapaa-aika, Annantalo 2021

Johdanto: Taiteella uskoa tulevaisuuteen

Lapset ovat leikkimisen mestareita. Heillä on kykyä kuvitella toisia maailmoja ja heittäytyä niihin kokonaisvaltaisesti mukaan. Tätä taitoa tarvitaan nyt, kun ympäristökriisi ja kiihdyvällä tahdilla muuttuva maailma ovat tuoneet mukanaan huolen tulevaisuudesta myös lasten ja nuorten arkeen. Tilanne asettaa meille kaikille uusia vaatimuksia: on osattava paitsi toimia toisin, myös ja ennen kaikkea ajatella toisin. Ajattelun totuttuja kaavoja voidaan murtaa luovien menetelmien ja taiteen avulla. Taiteellisella työskentelyllä, tarinoilla ja toiminnallisuudella voidaan vaikuttaa positiivisesti lasten ja nuorten mielikuvittelun voimaan, ja sen myötä myös vahvistaa uskoa parempaan tulevaisuuteen.

Tulevaisuusajattelu kulkee luontevasti yhdessä taidekasvatuksen kanssa. Tämän ovat todenneet Annantalon taidekasvattajat, jotka ovat viimeisen kahden vuoden ajan kehittäneet tulevaisuuslukutaitoa tukevia työpajamenetelmiä esi- ja alkuopetuksen käyttöön. Pyrkimyksenä on ollut luoda päiväkodin ja koulun arjessa helposti käyttöön otettavia taidelähtöisiä menetelmiä, joiden avulla lapsilla on mahdollisuus tuoda esiin omia ajatuksiaan erilaisista tulevaisuuksista. Nämä monitaiteiset menetelmät voivat toimia ajattelun mahdollisuuksien availuna, ja siten viedä askeleen kohti vahvempaa tulevaisuuslukutaitoa.

Oppaan työpajat vievät kestävästi tulevaisuuden teemojen äärelle. Työpajoissa korostuu leikki ja mielikuvittelu: olemme halunneet rohkaista lapsia ja aikuisia unohtamaan hetkeksi todennäköiset tulevaisuudet ja etsimään sen sijaan reittejä toivottuihin tulevaisuuksiin. Tulevaisuuskasvatuksen ytimessä on ajatus, että yhtä ennalta määrättyä tulevaisuutta ei ole, vaan juuri me voimme joka hetki vaikuttaa siihen, mitä edessämme odottaa. On uskallettava leikkiä, unelmoida ja löytää. Aikuistenkin.

Kiitos sinulle lukija siitä, että haluat vahvistaa lasten positiivista uskoa tulevaisuuteen. Myönteinen tulevaisuusajattelu lisää resilienssiä, eli kykyä selviytyä haasteista ja muutoksista. Kun lähdet toteuttamaan näitä työpajoja, on hyvä muistaa, että ei ole olemassa oikeita tai vääriä tapoja tehdä ja ajatella, on vain loputtomasti mahdollisuuksia. Haluamme myös kannustaa sinua aikuisena olemaan tasavertainen lasten kanssa ja heittäytymään mukaan leikkiin. Lapsilla on luontaisesti mielikuvittelun taito – ja avarat näkymät tulevaisuuteen ovat juuri nyt tärkeämpiä kuin koskaan.

Oppimateriaalin käyttäjälle

Tervetuloa tulevaisuuskasvatuksen äärelle! Tämä materiaali tarjoaa työkaluja ja ideoita tulevaisuuskäsittämiseen ja myönteisen tulevaisuusajattelun harjoittamiseen esi- ja alkuopetusikäisten lasten kanssa monitaiteisin menetelmin. Materiaali koostuu viidestä erilaisesta työpajasta tai työpajakokonaisuudesta, tulostettavista kirjeistä ja työskentelypohjista sekä ideoista aiheen jatkokäsittelyä varten.

Työpajoissa harjoitellaan tulevaisuuslukutaitoa toiminnallisesti leikin, draaman, liikeilmaisun ja kuvallisen työskentelyn avulla, ja niiden sisällöt on suunniteltu tukemaan opetussuunnitelmia. Luovan työskentelyn ja tutkivan oppimisen avulla on mahdollista lähestyä kestävästä tulevaisuudesta ja ympäristökasvatuksen teemoja.

Oppaana matkalla tulevaisuuksiin toimii hahmo nimeltään Nova, jonka lähettämät kirjeet johdattavat kunkin työpajan teemoihin. Nova on avarakatseinen seikkailija ja taitava mielikuvittaja, kuten lapsetkin. Kirjeen löytäminen ja sen lukeminen toimivat alkusäyksenä työpajatyöskentelyyn: Novan kirje on portti yhteiseen leikkiin.

Työskentely on suositeltavaa aloittaa Katsotaan tulevaisuuksiin -työpajalla, joka johdattaa tulevaisuusteemaan ja tutustuttaa Novan hahmoon. Pajassa valmistetaan tulevaisuuslasit, joiden kautta harjoitellaan suuntaamaan näkymiä ja ajatuksia mahdollisiin maailmoihin. Tulevaisuuslaseja voidaan hyödyntää myös oppaan muissa pajoissa, muistuttamassa tulevaisuusajattelusta ja mielikuvittelun voimasta.

Mitä on tulevaisuus?

Tulevaisuustyöskentelyssä on tärkeää käydä läpi, mitä tulevaisuudella tarkoitetaan. Sen voi esimerkiksi tiivistää asioiksi, joita ei ole vielä tapahtunut; tulevaisuus voi olla sekunnin, minuutin tai tuhannen vuoden päästä. Tärkeää on painottaa, että tulevaisuus ei ole yksi ennalta määrätty reitti, vaan monia vaihtoehtoisia näkymiä, joiden toteutumiseen voidaan vaikuttaa tässä hetkessä tehtävillä päätöksillä.

Tulevaisuuden tutkimuksen kolme sääntöä:

1. Tulevaisuutta ei voi ennustaa.
2. Tulevaisuus ei ole ennalta määrätty.
3. Tulevaisuuteen voi vaikuttaa.

Kestävää kehitystä käytännössä

Muistathan kestäväen kehityksen periaatteet myös pajojen toteutuksessa! Kierrätys- ja luonnosta kerätyt materiaalit ovat paitsi ympäristölle ystävällinen vaihtoehto, myös monesti lapsille innostavampia kuin kaupan hyllyltä ostetut tarvikkeet. Kierrätyskeskukset ja kirpputorit tarjoavat ilmaisia ja edullisia tarvikkeita opetus- ja kasvatuskäyttöön. Kysy rohkeasti paikallisia toimijoita yhteistyöhön!

Muutoin pajoja voi toteuttaa järjestyksessä tai vapaavalintaisesti, ja työpajoja voi soveltaa ja hyödyntää omalle ryhmälle sopivalla tavalla. Viiden työpajan kokonaisuus voidaan myös toteuttaa lukuvuoden aikana esimerkiksi vuoden kiertoa mukaillen, jolloin työskentely alkaa Katsotaan tulevaisuuksiin -pajalla, jatkuu syksyn mittaan Tulevaisuuden resepteillä ja talvea kohden Novan maailmoilla. Kevään tullen voidaan siirtyä Tulevaisuuden puutarhaan, ja lopuksi, kesän kynnyksellä, toteutetaan vielä Tanssikartta tulevaisuuksiin. Työpajojen kokonaisuuden päättää Novan viimeinen, kahdeksas kirje, jonka jälkeen voidaan muistella ja reflektoida työpajoissa opittua.

Työpajat on suunniteltu 45-60 minuutin mittaisiksi, ja osaa teemoista käsitellään kahden opetuskerran ajan. Tehtävien kestot ovat kuitenkin viitteellisiä, ja leikkiin uppoutumiseen kannattaa varata reilusti aikaa. Lasten näkemysten kuuntelemisen ja taiteellisen työskentelyn on hyvä olla kiireetöntä. Pienryhmätyöskentely on aina suositeltavaa, mahdollisuuksien mukaan. Kaikki työpajat voidaan toteuttaa päiväkodista tai koulusta löytyvillä materiaaleilla. Lisämateriaalien hankinnassa suosittelimme kierrätys- tai luonnonmateriaalien käyttöä.

Työskentelyn aikana on hyvä muistaa, että kiinnostavinta on seurata polkuja, jotka lähtevät liikkeelle lasten omista ajatuksista. Suorittaminen voidaan luovien tehtävien äärellä unohtaa: aikuisen tehtävä on kuunnella ja olla tyrmäämättä hullunkurisintakaan ideaa. Kun huomioidaan lapsilähtöisesti esille nousevia asioita, niistä voidaan yhdessä oppia. Lasten ajatusten kuuleminen ja niistä keskusteleminen vahvistaa myös lapsen kokemusta omista vaikutusmahdollisuuksistaan.

Työpajat pohjautuvat yhdessä Tulevaisuuskoulun kanssa tuotettuun [Taiteiden tulevaisuuksiin – tulevaisuuskasvatuksen menetelmiä alakoululaisille -oppimateriaaliin](#). Alakouluille suunnatussa oppimateriaalissa tutustutaan syvällisemmin tulevaisuusajattelun perusteisiin, kun taas esi- ja alkuopetuksen oppaassa painottuvat käytännön työpajamenetelmät. Alakoululaisten opas on toiminut inspiroivana pohjana myös näille työpajoille, ja oppaita on siten hyvä lukea rinnakkain.

Työpaja 1: Katsotaan tulevaisuuksiin

Jenna Saarinen, Marjut Maristo ja Jenny Lilja

Toteutustapa: Novan kirje, keskustelu, taiteellinen työskentely

Kesto: 60-75 min

Materiaalit ja valmistelut:

- Kirje Novalta. Tulosta [ensimmäinen kirje](#) A3-kokoiseksi ja valmista kirjekuori ennen ensimmäistä työpajaa. Kirjeestä ja kirjekuoresta kannattaa tehdä mahdollisimman suuret ja näyttävät, jotta tarina imaisee heti mukaansa!
- Omien tulevaisuuslasien valmistamiseen kartonkia, maalia, värikyniä, askarteluliimaa (ja/tai kuumaliimaa), tikkuja ja erilaisia kierrätysmateriaaleja. Vaihtoehtoisesti pohjana laseille voi käyttää kierrätyskeskuksesta vanhoja silmä- tai aurinkolasien kehyksiä. Koristelussa toimii kaikenlainen pieni materiaali (napit, helmet, langat ja nauhat, luonnosta kerätyt materiaalit, värikalvot jne.)

Työpajan ydin:

Työpajassa saadaan kirjepostia, valmistetaan tulevaisuuslasit ja katsotaan mitä niiden läpi voi näkyä. Tulevaisuuden käsite tulee tutuksi, ja työskentelyn kautta päästään orientoitumaan tulevaisuuden tutkimiseen leikin ja taidelähtöisen työskentelyn avulla. Mielikuvittelu päästetään valloilleen; tarkoituksena on luoda innostava ilmapiiri ja karistaa aiemmat tulevaisuuskuvat mielestä. Opitaan ja ihmetellään uusia asioita kiireettömästi ja yhdessä. Tärkeää on tehdä selväksi, että asiat voivat olla uusia myös aikuisille.

Kirje Novalta (15 min)

Lapsille on saapunut postia! Kuoresta paljastuu Novan kirje, jossa hän esittelee itsensä ja tutustuttaa lapset tulevaisuuksien tutkimiseen. Aikuinen lukee kirjeen ääneen. Voitte pohtia Novan herättelemiä kysymyksiä kirjeen lukemisen ohessa ja palata niihin vielä myöhemmin uudelleen.

Omien tulevaisuuslasien valmistaminen (30-45 min)

Millaiset ovat tulevaisuuslasit? Novan esimerkin innostamana jokainen saa valmistaa itselleen aivan omat, erityiset ja ihmeelliset tulevaisuuslasit, joiden avulla mielikuvittelu on helpompaa. Tulevaisuuslaseja voidaan käyttää myöhemminkin tulevaisuusaiheiden käsittelyssä.

- Lasit voidaan valmistaa helposti muokattavasta materiaalista, kuten pahvista tai kartongista, ja ne voidaan kiinnittää keppeihin tai kumilankaan. Lasit saavat olla minkä muotoiset tahansa tai vaikka kaksipuoleiset. Lapsen omaa, mielikuvituksellista näkemystä kannattaa tukea!

- Voitte myös tuunata, maalata ja värikkäästi koristella kierrätyskeskuksesta löytyviä vanhoja silmä- tai aurinkolasien kehyksiä.
- Työskentely on hyvä aloittaa materiaaleihin tutustumalla: Mitä kaikkea materiaalia on käytettävissä? Miten materiaalista voisi tehdä tulevaisuuslasit? Miten laseja käytetään? Millaisia ominaisuuksia niillä on? Mikä tekee niistä juuri minun tulevaisuuslasini?
- Hyödyntäkää erilaisia välineitä; esimerkiksi rei'ittimellä laseihin voi tehdä useita pieniä kurkistusaukkoja. Voitte koristella lasit haluamallanne tavalla, esimerkiksi lisäämällä värilliset kalvot linsseiksi, maalaamalla, värittämällä tai liimaamalla luonnosta löytyviä materiaaleja, helmiä tms.
- Ohjaajan on hyvä päästää irti omista esteettisistä vaatimuksistaan ja muistaa, ettei nyt olla rakentamassa tiettyyn lopputulokseen tähtääviä teoksia. Keskiössä ovat lapsen omat ideat, ilmaisu ja työskentelyn äärellä nousevat ajatukset. Tulevaisuuslasien ei tarvitse olla käytännölliset eikä niiden läpi ole välttämätöntä "oikeasti" nähdä. Virheitä on tässä tehtävässä mahdotonta tehdä!

- Lapset saattavat tarvita hieman aikaa omatoimisen työskentelyn aloittamiseen, varsinkin jos sellaiseen ei olla ryhmässä totuttu. On hyvä varata tarpeeksi aikaa myös materiaalien hypistelylle, tekemisen ihmettelylle ja tutkivalle työskentelyotteelle.

Tulevaisuuslasien kokeileminen ja keskustelu (15 min)

Kun lasit ovat valmiit, niitä täytyy tietenkin kokeilla! Tulevaisuuslasien kokeileminen voi tapahtua joko työpajan päätteeksi tai erillisenä, sopivana hetkenä, kuten aamu- tai päiväpiirin yhteydessä, kun lasten viireystila on oikeanlainen.

Mitä näet, kun laitat lasit päähäsi? Kaikki työpajan osallistujat, niin lapset kuin aikuisetkin, saavat kertoa

näkemistään tulevaisuuksista. Laseilla voi katsella tulevaisuuden rakennuksia, työpaikkoja, vaatteita, leluja, ruokia, maisemia, ilmiöitä, tunnetiloja - mitä tahansa keksittekään. Tulevaisuus on mitä todennäköisemmin jotain, mitä emme osaa edes kuvitella, ja siksi sen saa nyt lasit päässä nähdä totutusta poikkeavalla tavalla. Aikuiset voivat myös omien esimerkkiensä kautta kannustaa lapsia villiin ideointiin ja uusin silmin katsomiseen.

Lapsia on hyvä opastaa käsittelemään laseja rauhallisesti ja arvokkaasti, sillä niillä on tärkeä tehtävä. Kun tulevaisuuslasit laittaa päälle, ne antavat rohkeutta kertoa hölmöiltäkin tuntuvat ajatukset ja tulevaisuudennäkymät. Kaikki ideat ja ajatukset ovat yhtä hyviä ja kertomisen arvoisia!

”Jossain tosi kaukana tulevaisuudessa näkyy ihmisiä, jotka ovat puoliksi robotteja ja puoliksi ihmisiä. Mä haluaisin elää silloin ja olla puoliksi robotti. Pikkasen näkyy koululaisia.”

”Mä haluaisin osata lentää. Lentäisin metsään.”

”Näin, että mangoja kasvaa puussa, pihalla.”

”Näen sateenkaaren värisen oravan veden pohjassa. Veden pinnalla näen leijuvia kukkia. Minä olen näkymätön.”

”Näen nakkeja, neljämiljoonaatuhatta nakkia.”

Työpaja 2: Tulevaisuuden reseptit

Jenna Saarinen, Marjut Maristo ja Jenny Lilja

Toteutustapa: Novan kirje, keskustelu, leikki, kuvataide

Kesto: 60 min

Materiaalit ja valmistelut:

- [Novan toinen kirje](#) tulostettuna
- Ruoka-annoksen valmistamiseen: Alusta (esim. kertakäyttölautanen, pahvinpala, pieni kulho tai luonnosta löytyvä alusta), ruoka-annoksiin runsaasti erilaisia kierrätysmateriaaleja tai luonnonmateriaaleja (esim. oksia, kiviä, lehtiä, savea, muoviluvahaa, tekokukkia, helmiä, pumpulia, legoja tai muita pieniä esineitä). Tarvittaessa työkaluja materiaalien työstämiseen.
- [Reseptipohjat](#) (s. 21) dokumentointia varten.

Työpajan ydin:

Novan kirje johdattaa ajatukseen siitä, että tulevaisuudessa kaikki voi olla toisin, ja tällä hetkellä kummalliselta kuulostavat asiat joskus arkipäivää. Tulevaisuuden päättäjät -leikin kautta kuulostellaan mieluisia ja epämieluisia tulevaisuusnäkömiä ja päästään äänestämään. Painotetaan mielikuvituksen merkitystä hyvän tulevaisuuden löytymisessä.

Nova tuo kirjeessään esiin myös kestävän tulevaisuuden teemaa ruoan ja sen tuottamisen näkökulmasta. Lapset suunnittelevat ja rakentavat tulevaisuuden ruoka-annoksia, ja annoksia tutkaillaan yhdessä.

Huom! Tukena pajassa on hyvä käyttää Taiteiden tulevaisuuksiin – tulevaisuuskasvatuksen menetelmiä alakoululaisille -materiaalia (s. 10-15). Oleellista on myös toimia kestävyysajattelun mukaisesti ja hyödyntää kierrätys- tai luonnonmateriaaleja.

Kirje Novalta (10 min)

Lapsiryhmä saa tutun näköistä postia! Nova on jälleen kohdannut ongelman: tulevaisuudessa ihmisiä on maapallolla enemmän kuin nyt, ja ruuan pitää riittää kaikille. Myös maapalloa ja sen metsiä, meriä, eläimiä ja kasveja pitää suojella. Nova tarvitsee lasten apua uudenlaisten ruokien kehittelyyn. Tulevaisuuslaseja voidaan käyttää myös tällä kertaa mielikuvittelun aloittamisen helpottamiseksi.

Tulevaisuuden päättäjät -leikki (10 min)

Leikitään yhdessä tulevaisuuden päättäjät -leikkiä, johon Nova kutsuu lapsia kirjeessään osallistumaan. Leikissä havainnollistetaan sitä, että tulevaisuuteen liittyy erilaisia toiveita ja käsityksiä. Tulevaisuudessa myös moni tässä hetkessä uskomattomalta tuntuva asia voi olla arkista ja tavallista. Lapset ja aikuiset saavat astua yhdessä asiantuntijoiden saappaisiin ja äänestää tulevaisuudesta. Myös lapset voivat

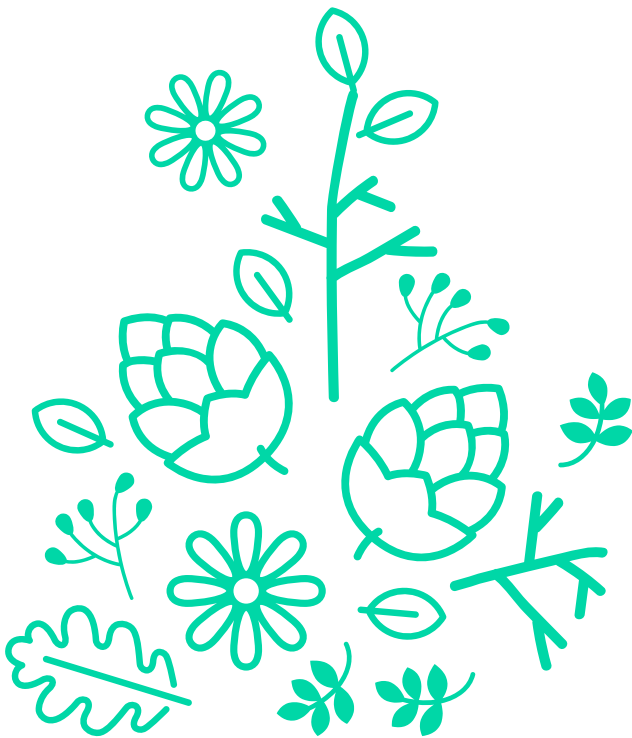
halutessaan keksiä omia väittämiä, jolloin lasten osallisuuden kokemus kasvaa. On hyvä muistaa, että tulevaisuutta tutkittaessa oikeita tai väärää vastauksia ei ole.

Tulevaisuuden ruoka-annoksen valmistaminen (25 min)

Seuraavaksi ryhmä saa auttaa Novaa ideoimalla ja toteuttamalla tulevaisuuden ruoka-annokset. Jutellaan yhdessä Novan kirjettä lukiessa: minkälaisia ruokia voisi olla? Miltä ne maistuisivat? Mitkä voisivat olla tulevaisuudessa lempiruokiasi?

Annokset toteutetaan saatavilla olevia materiaaleja hyödyntäen: ne voidaan rakentaa muoviluvahasta ja kierrätysmateriaaleista alustalle tai käyttää pelkästään luonnosta löytyviä aineksia. Aikuinen kirjaa ylös lasten kertomukset annosten sisällöstä; tässä voi hyödyntää oppimateriaalin mukana tulevia reseptipohjia. Annokset kannattaa lopuksi kuvata, jolloin

aiheen pariin palaaminen myöhemmin käy helposti. Jos ruoka-annokset on koottu esimerkiksi metsässä tai lähiluonnossa sieltä löytyvistä materiaaleista, voi ne jättää paikoilleen. Kierrätystarvikkeista valmistetut ruoka-annokset kannattaa purkaa ja materiaalit käyttää myöhemmin uudelleen.

Keskustelu annoksista (15 min)

Annosten toteuttamisen jälkeen on tärkeää keskustella siitä, mitä tehtiin. Lapset voivat esitellä annoksiaan ja niiden ominaisuuksia esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla: Mikä on annoksen nimi? Miten sitä syödään ja kenen kanssa? Miltä se maistuu? Mikä on ruoan salaisuus, erityinen ominaisuus tai siitä saatava supervoima?

Ryhmän aikuinen voi vielä tässä kohtaa tuoda esiin kestävän kehityksen näkökulman ja kasviperäisten ja uudenlaisten ruokien merkityksen tulevaisuuden ruokatarjonnassa. Tästä aiheesta voit lukea lisää alakoululaisten materiaalissa.

Ideoita jatkotyöskentelyyn

- Voitte keksiä itsellenne omat **tulevaisuuskokki-nimet**. Nimet voi keksiä joko vapaasti ideoiden tai esimerkiksi seuraavalla kaavalla: Oma toinen nimi + lempiruokasi + jokin luontoon liittyvä loppupääte (esim. -kallio, -niemi, -laakso-, joki-, järvi, -rinne, -metsä, -puro). Esimerkiksi Selina Spagettilaakso tai Viljami Mustikkapiirakkametsä.

TULEVAISUUDEN RUOKA-ANNOKSEN RESEPTI

Tulevaisuuden kokki: CHATHUR

Mikä on ruoan nimi? SÄPÄLISÄ

Mitä aineksia ruokaan tulee? KUKAN TERÄLEHTIÄ

Miltä ruoka maistuu? HYVÄLLE

Millaisia supervoimia ruoasta saa? VOI LENTÄÄ JA VOI JUOSTA NOPEASTI

Työpaja 3: Novan maailmat

Jenna Saarinen, Sari Tupamäki

Toteutustapa: Novan kirje, sadutus, draama, majanrakennusleikki, piirtäminen

Kesto: 45-60 min; työpaja voi jatkua lasten vapaana leikkinä, jolloin sen kesto vaihtelee.

Materiaalit ja valmistelut:

- [Novan kolmas kirje](#) (yhdessä täydennettävä kirjepohja) tulostettuna A3-kokoon.
- [Novan kuva](#) (s. 22) tulostettuna isoon kokoon.
- Erilaisia majanrakennusmateriaaleja, esim. huiveja, kankaita, patjoja, tuoleja ja tyynyjä, pyykkipoikia.
- [Novan maailmat -piirustus- ja sadutustehtävä](#) (s. 23) tulostetaan A3-koossa. Jokainen lapsi saa oman tehtäväpaperin.
- **HUOM!** Kirjoittamisessa ja sadutuksessa tarvitaan aikuisen apua. Mukana pajassa olisi hyvä olla ainakin kaksi aikuista.

Työpajan ydin:

Novan hahmo herättää usein lasten uteliaisuuden, ja tämä työpaja onkin syntynyt lasten toiveesta tutustua salaperäiseen kirjekaveriinsa paremmin. Työpajassa sanoitetaan yhdessä muutokuvaa Novasta ja luodaan vaihtoehtoisia maailmoja draaman keinoin. Työskentelyssä hyväksytään toisten ideat ja toimitaan yhdessä.

Ryhmän ohjaajan on hyvä suunnitella tila ja ryhmän koko sellaiseksi, että yhdessä toimiminen on mahdollista. Draamaleikin aikana lapset jaetaan pareiksi. Työpaja sisältää paljon yhteistä keskustelua ja leikkiä, johon lapsi voi osallistua haluamallaan tavalla.

Kirje Novalta, sadutus ja draamaleikki (30-45 min)

Novalta on saapunut uusi kirje ja kuva. Ennen kuin kirjettä lähdetään lukemaan, katsotaan Novan kuvaa. Kuvailaan yhdessä miltä Nova näyttää. Kuunnellaan lasten ajatukset ja mielipiteet. Tullaan siihen tulokseen, että koska Nova on mielikuvituksessa asuva olento, ovat häneen liitettävät ominaisuudet kaikki yhtä oikeita.

Huomataan, että kirje on kastunut ja muste osin liuennut. Tekstistä ei saa täysin selvää! Lapset saavat nyt täydentää kirjeen puuttuvat osat. Kirjettä täydentäessä eläydytään erilaisiin rooleihin, kokeillaan yhteistä tulevaisuusleikkiä ja improvisoidaan leikkillisesti tilanteita. Aikuinen voi kirjata ylös lasten sanoituksia.

Lukuohje: Ohjaajan repliikit kirjettä luettaessa näkyvät vahvennettuina, ja muu ohjeistus on merkitty kursivoituna.

Novalta on tullut teille uusi kirje! Hän kertoo siinä elämästään. Meidän piti lukea kirje yhdessä, mutta

kirjoitus on levinnyt osin mahdottomaksi lukea. Ehkä paperi on kastunut... Yritetäänpä lukea se niin, että te täydennätte puuttuvat sanat.

Heipä hei ystävät!

Miten teillä siellä menee? Minulle on tapahtunut taas vaikka ja mitä! Kuunnelkaapa mitä minä olen tulevaisuuksissa tehnyt! Aivan uskomattomia juttuja.

Seikkailun alussa valmistauduin lähtemään...

MINNE NOVA LÄHTEE?

Singahdin ... (*Lapsi näyttää miten.*)

Näin ystäväni... **KENET NOVA NÄKI?**

joka... **MITÄ YSTÄVÄ TEKI?**

Tervehdimme toisiamme... **MITEN?**

(*Näytetään erilaisia tervehtimistapoja.*)

Sitten minulle tuli äkkiä hirveä nälkä ja menin

syömään... **MITÄ NOVA SYÖ?**

Se maistui... **MILLAISELLE?**

Kun katsoin lähelle, näin...

MITÄ NOVA NÄKEE LÄHELLÄ?

Kauempana oli...
Silloin ajattelin...
Ja sitten minua alkoikin jo väsyttää.
Menin...

Paikka, jossa asun on...

Pysähdytään miettimään: millaisessa paikassa Nova voisi asua? Kuvitellaanpa Novan koti tähän tilaan missä olemme. Kuka näyttäisi, millaisissa paikoissa täällä voisi asua?

Rakennetaan pienissä ryhmissä majoja tai asumuksia kankaista ja huonekaluista. Koko ryhmän kesken käydään yhteisesti läpi, missä ja miten asutaan. Lapset saavat näyttää ja kertoa. Mietitään, ketä Novan naapureina voisi asua, ja jatketaan kirjeen täyttämistä niin, että lapset ovat asumuksissaan. Leikki voi jatkua, mikäli aikaa jää.

Naapurissa asuu... **KUKA TAI KEITÄ?**
Tapasimme naapurin kanssa ja juttelimme...
LAPSET, SAATTE NYT PAREITAIN ESITTÄÄ LYHYEN DIALOGIN AIHEELLA: NOVA JA NAAPURI.

Nova sanoo...
Naapuri sanoo...
Nova vastasi hänelle...
ja naapuri vastasi...
Lopulta...

Koska häntäni on niin usein tiellä,
suunnittelin...
MITÄ NOVA TEKI, JOTTA HÄNTÄ EI OLISI TIELLÄ?
Sen avulla....

Ajattelin lähteä seuraavaksi tutkimaan tulevaisuuden...
MITÄ NOVA TUTKISI SEURAAVAKSI? MITÄ TE HALUAISITTE VIELÄ TIETÄÄ NOVAN MAAILMASTA?
Koska suunnittelen...

Ensi kertaan, rakkaat seikkailijat!

Tulevaisuudesta tervehtien,
salaperäinen seikkailija Nova

Novan maailmat -tehtäväkortti (15 min)

Työpajan jälkeen tallennetaan piirtämällä ja saduttamalla Novaan liittyviä asioita valmiiseen tehtäväpohjaan. Tehtävän voi tehdä kerralla valmiiksi, tai sitä voi tehdä sopivissa palasissa pidemmällä aikavälillä. Lapsi piirtää korttiin Novan naapurin ja kodin, ja kuvaa miten ja millaisella kulkuvälineellä Nova singahtaa paikasta toiseen. Piirtämisen sijaan lapsi voi myös kertoa aiheista, jolloin aikuinen on apuna kirjaamassa.

Työpaja 4: Tulevaisuuden puutarha

Tervetuloa Tulevaisuuden puutarhaan! Työpajakokoukseen koostuu kahdesta, noin tunnin mittaisesta työskentelykerrasta, joissa yhdistetään liikeilmaisua, sanataidetta ja kuvataidetta. Työpajoissa suunnataan

ajatukset kasvien maailmaan, kuvitellaan tulevaisuuden monimuotoinen puutarha ja toteutetaan se yhteistyön voimin.

Osa 1: Puutarhan siemen

Hanna Raita-aho, Mila Nirhamo

Toteutustapa: Novan kirje, ohjattu liikeilmaisuu, sanataide

Kesto: Noin 60 min; harjoitteiden kestot ovat suuntaa antavia.

Materiaalit ja valmistelut:

- [Novan neljäs kirje](#) tulostettuna
- [äänite](#), jonka mukana tehdään liikeilmaisuu siemenestä ihmeelliseksi kasviksi ja äänentoisto
- paperilappuja ja kyniä sanojen keräämistä varten

Työpajan ydin:

Työpajassa käytetään liikeilmaisun ja sanataiteen keinoja tulevaisuuden kuvitteluun. Tarkoituksena on mahdollistaa riemukkaita luomishetkiä, avata ajattelulle uusia väyliä ja nostaa esiin tulevaisuuden mahdollisuuksien monimuotoisuus. Tavoitteena on luoda keskusteleva ja leikittelevä ilmapiiri, jossa aikuinen on samalla viivalla lasten kanssa ihmettelemässä, keksimässä ja kokemassa. Tuetaan myös lapsen kielellistä ilmaisua.

Kirje Novalta (15 min)

Mitä on tulevaisuus? On hyvä tarkistaa, että jokainen lapsi tuntee sanan tulevaisuus, ja ymmärtää mitä se tarkoittaa. Keskustelussa voi vahvistaa ajatusta tulevaisuuden luonteesta: ei ole yhtä ennalta määrättyä vaan monta mahdollista tulevaisuutta, eikä tulevaisuutta ei voi ennustaa, mutta siihen voi vaikuttaa. Keskustellaan Novan kirjeen pohjalta tulevaisuudesta, luonnon tärkeydestä ja pohditaan myös, millaisia kasveja tulevaisuuden seikkailijat voisivat löytää.

Ihmeelliset kasvit -liikeleikki (20 min)

Ihmeelliset kasvit -liikeilmaisuu toteutetaan nauhoitetun ohjeen ja musiikin mukana, eli ennen pajaa on hyvä valmistella äänentoisto kuntoon. Tarvitaan myös tila, johon lapset mahtuvat tekemään liikeleikkiä.

Novan kirjeen lukemisen jälkeen ryhdytään kuvittamaan tulevaisuuden kasveja kehollisesti. Asetutaan tilaan ja aletaan liikkua ääninauhan ohjeiden mukaan. Aikuinen voi osallistua lasten lailla. Oleellista on luoda ilmapiiri, jossa kuvittelu lähtee lentoon kehollisen, leikittelevän tekemisen mukana.

Kasviruno: Tulevaisuuden puutarha (20 min)

Runot voivat olla sanojen muodostamia tunnelmallisia kuvia. Rakennetaan lasten ehdottamista sanoista yhteinen tulevaisuuden puutarha kuvaava runomaailma.

Jokainen saa ensin kertoa millaiseksi tulevaisuuden kasviksi kasvoi liikeleikin aikana.

Sen jälkeen mietitään yhdessä mieleen tulevia sanoja: värejä, muotoja, liikettä ja erilaisia ominaisuuksia. Autetaan mielikuvittelua lisäkysymyksillä: mikä kasvi, millainen, miten se liikkuu, mitä se tekee, miltä se tuoksuu, miltä kuulostaa? Myös oudot kysymykset ruokkivat mielikuvitusta! Jos lapsen on vaikea löytää sanaa esimerkiksi tietylle liikkeelle, voi hän näyttää sen. Yhdessä pohditaan, mikä sana voisi kuvata juuri tuota liikettä.

Kirjoitetaan jokainen sana yhdelle paperilapulle. Lasten kirjoittamia lappuja yhdistellään säkeiksi ja lauseiksi, joista muodostuu yhteinen runo. Yhdistelyä voi tehdä sattumanvaraisesti, esimerkiksi niin, että lapset nostavat lappuja vuorotellen. Jäsentely onnistuu verbien avulla: tekemistä kuvailevat sanat voi kerätä erilliseen pinoon, josta aikuinen tarjoaa niitä sopiviin kohtiin. Yksi säe voi muodostua esimerkiksi neljän lapsen kasvisanoista.

On huomioitava, että jokaisen lapsen sanoja pääsee mukaan runoon. Lopuksi runo luetaan ääneen. Siitä voidaan myös ottaa kuva tai se voidaan kirjoittaa ylös.

Esimerkki:

*Pinkki soikea kirpeä heiluu ja pyöreä
mansikkainen vihreä kasvaa*

*Ja tuulessa kasvaa hurjaa vauhtia limainen
musta lehti*

Vihreä, vihreä karvakukka

Pinkki, pinkki soikea

Loppukeskustelu (10 min)

Kiitetään kaikkia hyvästä mielikuvittelusta ja rohkeudesta kertoa omia ajatuksia ääneen. Jutellaan siitä, minkälaiseksi kasviksi kukakin kasvoi, ja miten hieno Yhteinen puutarha -runo kasvien ominaisuuksista yhteistyön voimalla syntyi.

*“Oranssi pyörivä, heiluva, vihreä, aaltoileva.
Punainen pieni jätti, pilvennäköinen puu.”*

“Ilmabanaani, meribanaani, maabanaani.”

Osa 2: Tulevaisuuden puutarha

Hanna Raita-aho, Mila Nirhamo

Toteutustapa: Novan kirje ja viime kerralla syntynyt runo, mielikuvitteluun virittely, oma piirtäminen ja yhteinen keskustelu

Kesto: 60 min

Materiaalit ja valmistelut:

- [Novan viides kirje](#) tulostettuna
- edellisen pajan kasviruno
- värikyniä, tusseja tai väriliituja sekä paperia ja saksia

Työpajan ydin:

Palataan edellisen työpajan teemoihin ja syvennetään niitä toteuttamalla kuvataiteen keinoin yhteinen, monimuotoinen tulevaisuuden puutarha. Mielikuvittelulle ja keskustelulle annetaan aikaa, ja toisten kuuntelemiseen rohkaistaan. Tärkeää ei ole vain taiteen tekeminen, vaan myös ajattelun aukaiseminen ja mielikuvituksen liikkeelle laittaminen. Oleellista on omista ajatuksista kertominen ja kuulluksi tuleminen kokemus.

Kirje Novalta (10 min)

Löydetään ja luetaan Novan toinen kirje, joka herättelee pohtimaan, millainen oma tulevaisuuden kasvi voisi olla, ja millaisessa ympäristössä se voisi kasvaa ja voida hyvin.

Kasviruno ja kysymyksiä (10 min)

Luetaan myös edellisellä kerralla tehdyt kasvirunot tämän päivän ideoinnin pohjaksi. Mielikuvittelun herättelemiseksi palataan Novan kirjeessä esittämiin kysymyksiin.

Oman kasvin kuva (25 min)

Piirretään ja väritetään oma kasvi, ja halutessa voidaan leikata se irti paperista. Pajan ohjaaja käy jututtamassa lapsia kasveistaan: tämä tukee lapsen oman ajattelun artikulointia ja tarjoaa kuulluksi tulemisen kokemuksen työskentelyn lomassa.

Tulevaisuuden puutarha (15 min)

Kootaan piirustukset yhteen, esimerkiksi yhteiselle alustalle, lattialle tai luokan seinälle. Näin luodaan yhdessä tulevaisuuden puutarha. Istutaan puutarhan ääreen, ja kerrotaan toisille omasta kasvista ja sen erityispiirteistä. Lapset saavat kysellä kysymyksiä myös toisiltaan.

“Lentävä ötökkä suojelee puutarhaa.”

Lasten kertomuksia kasveista voidaan myös kirjoittaa ylös; tämä vahvistaa kokemusta siitä, että myös lasten ajatukset ovat arvokkaita, ei pelkästään lopputuloksena syntynyt teos. Tämä on hyödyllistä erityisesti niille lapsille, jotka eivät koe piirtämistä omaksi vahvuudekseen.

“Ensin oli ihan hiljaista, sitten kuulin tulevaisuuden äänen.”

Vinkkejä jatkotyöskentelyyn

- Yhteiseen tulevaisuuden puutarhaan voidaan tuoda uusi ulottuvuus rakentamalla sille äänimaisema. Lapset tuottavat omalla kehollaan ääniä, joita puutarhassa kuuluu. Aikuinen kulkee puutarhassa ja kertoo kokemuksestaan. Myös lapset voivat vuorotellen kulkea toisten luomassa äänimaisemassa.
- Lapset voivat lähettää Novalle kirjeen, jossa jaetaan oman ryhmän runo tai lähetetään kuva yhdessä toteutetusta puutarhasta ja kerrotaan sen erityisistä kasveista.
- Puutarhan ja luonnon monimuotoisuuden teemaa tukee myös omien kasvien kylvö ja kasvattaminen. Voidaan seurata miten itse syödyn hedelmän tai kasviksen (esim. tomaatti, paprika, sitruuna, appelsiini, avokado) siemen itää ja kasvaa taimeksi. Omasta taimesta huolehtimisen yhteydessä voi ottaa esille myös lisää luonnon monimuotoisuuden tai ympäröivän luonnon huolenpitoon liittyvää keskustelua.

Työpaja 5: Tanssikartta tulevaisuusiin

Tulevaisuutta voidaan tutkia myös tanssien! Tämä tanssi- ja kuvataidetta yhdistävä työpajakokonaisuus koostuu kahdesta, noin 45 minuutin mittaisesta tuokiosta. Kahden taiteen yhdistelmä tukee lapsen

keskittymistä: työpajojen aikana tanssitaan vapaasti tilassa kehitellen omia liikkumistapoja, ja välillä palataan suunnittelemaan karttaa paikoilleen.

Osa 1: Tanssi-improvisointi tulevaisuuksien metsässä ja reitin suunnittelu

Tuija Moilanen, Marryam Fib-Kuusela-Opas

Toteutustapa: Novan kirje, tanssi-improvisaatio, kartan aloitus, keskustelu

Kesto: 45 min

Materiaalit ja valmistelut:

- [Novan kuudes kirje](#)
- tilaa liikkua: sali tai tilava huone
- Tanssi-improvisaatioon tarvitaan musiikkia (miehellään ilman sanoja, esim. Curt Cress: Sundance).
- Piirtäminen suoritetaan samassa tilassa lattialla istuen. Piirtämiseen tarvitaan A4-kokoista paperia ja värillisiä tusseja.

Työpajan ydin:

Tarkoitus on avartaa ajattelua erilaisista liikkumisen tavoista mielikuvituksellisempaan suuntaan. Tulevaisuuden maisemissa kaikki on mahdollista; nyt laajennetaan kuvittelua keholliseksi. Aloitetaan oman kartan työstäminen hyödyntäen paperin taitoksia reitin tekemisessä. Opetellaan hahmottamaan ja muistamaan oma reitti.

Novan kirje (10 min)

Alkupiiri: Luetaan Novan kirje. Keskustellaan kirjeen virittämänä tulevaisuudesta ja sen maisemista.

Tanssi-improvisaatio tulevaisuuksien metsässä (15 min)

Millaista voisi olla tulevaisuuden metsässä, mitä siellä voisi kasvaa, millaisia asioita ja olioita siellä voisi kohdata, miten siellä voisi liikkua? Kannustetaan lapsia itse keksimään ennen näkemättömiä liikkumistapoja: erilaisia pomppuja, pyörimisiä, kierimisiä, ryömimisiä, temppuiluja, hiipimisiä, konttaamisia, harppomisia jne. Huomioidaan, että voidaan liikkua eri korkeuksilla: mahdollisimman matalalla sammaleen tasolla tai luolassa; keskitasolla kumarassa tai kenossa tutkien maata ja pensaita; ylhäällä kurottaen puiden latvoihin, varpaillaan, hyppien...

Tärkeintä on vapaus valita ja keksiä itse. Sanat eivät ole rajoitteina, kun luodaan tanssia - mutta erilaisille liikkumisen tavoille voidaan itse tai yhdessä keksiä erilaisia nimiä.

Laitetaan musiikki soimaan. Lähdetään itse valitusta lähtöpisteestä tutkimaan tanssien tulevaisuuksien jännittävää metsää. Ohjaaja voi välillä vaihtuvilla liikesanoilla kannustaa lapsia erilaisiin liikkumistapoihin ja korkeustasoihin. Kun musiikki pysähtyy, lasten liike jähmettyy (metsän lumous katoaa) ja matka pysähtyy.

Siirrytään paikoilleen istumaan, ja keskustellaan hetki siitä, mitä kukakin tutkimus-tanssimatkallaan näki ja koki.

Kartan suunnittelu alkaa (10 min)

Ohjaaja opastaa kartan taittamiseen esimerkin kautta. A4-kokoinen paperi taitetaan kolme kertaa, kukin haluamallaan tavalla. Voi taittaa esimerkiksi vinosti vastapäiset kulmat yhteen, siitä puoliksi toiseen suuntaan ja vielä kerran valitsemaansa suuntaan. Avataan paperi ja tutkitaan, millaisia viivoja taitoksista muodostui reitin pohjaksi.

Sen jälkeen lapsille jaetaan omat paperit ja kannustetaan keksimään omia tapoja taittaa paperia. Pyritään rauhallisesti miettimään jokainen taitos, ettei paperi mene ruttuun. Kun on tehty kolme taitosta, paperi avataan. Mietitään hetki, mitkä viivoista voisivat muodostaa oman kartan reitin. Piirretään ensin sormella, sitten jokainen saa valita tussin, jolla piirretään oman reitti.

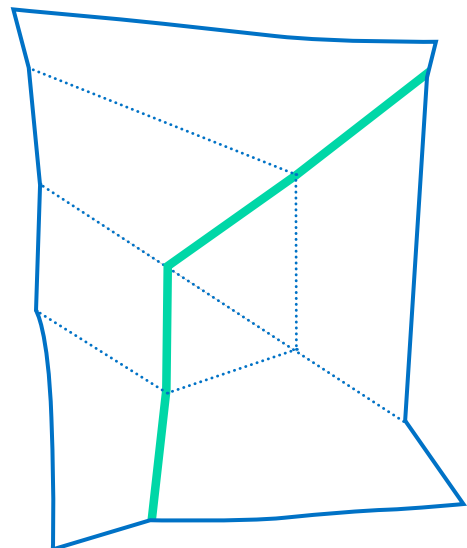
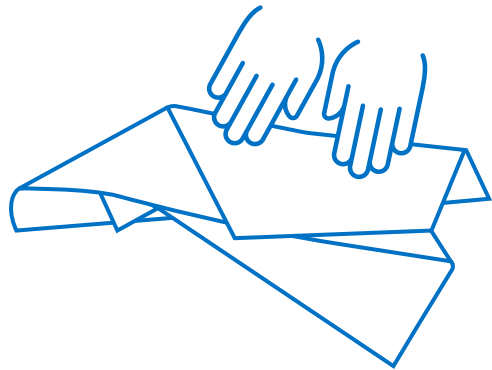
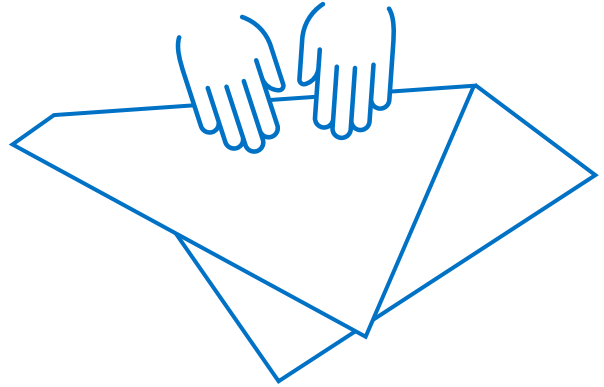
Liikkuminen omalla reitillä (10 min)

Mietitään, miten päin kartta on suhteessa tilaan. Päätetään lähtöpiste. Kokeillaan kävellä reitti muutaman kerran. Aikuinen voi auttaa lapsia, joilla on hankaluuksia hahmottaa reittiä tilassa. Laitetaan musiikki soimaan, jolloin kaikki lähtevät yhtä aikaa liikkeelle omasta lähtöpisteestä ja päätyvät "loppuasentoon" omaan päätepisteeseen. Tässä vaiheessa voi jo kokeilla tanssahdella ja hypähdellä edetessään reitillään.

Loppupiiri: Keskustellaan, kuinka tanssi sujui ja miltä tuntui tanssia improvisoiden, ennalta päättämättä. Onnistuitko kulkemaan oman reittisi?

"Mä haluan jatkaa tätä myöhemminki sillee, ettei tarvi piirtää niitä reittejä vaan niitä taitoksia pitkin."

"Parasta oli, kun sai liikkua just silleen, ku ite halusi ja sai jopa breikata!"

Osa 2: Kartan kuvitus ja tanssi tulevaisuuksien metsässä

Tuija Moilanen, Marryam Fib-Kuusela-Opas

Toteutustapa: Novan kirje, tanssi-improvisaatio, karttatyöskentely kuvataiteen keinoin, oman reitin tanssiminen

Kesto: noin 45 min

HUOM! Harjoitusten kestot ovat viitteellisiä. Tärkeää on antaa lapsille heidän tarvitsemansa aika, oli sitten kysymyksessä luovuuden purkaminen tai uusien asioiden oivaltaminen ja liikkumaan vapautuminen.

Materiaalit ja valmistelut:

- [Novan seitsemäs kirje](#)
- Tila, jossa mahtuu liikkumaan
- Rauhallista musiikkia
- Viime kerralla aloitetut kartat ja värillisiä tusseja

Työpajan ydin:

Kerrataan viime kerralla opittua, ja terästetään muistia tanssi-improvisaation kautta. Piirretään karttaan erilaisin merkein ja kuvioin liikkumistyylejä. Kehitetään liikemuistia. Kuvitetaan omaan karttaan ympäristöä ja asioita, joita omalla reitillä näkyy. Esitetään oma "Tulevaisuuksien tanssi kartalla".

Novan toinen kirje ja oman tanssi-kartan mieleen muistuttelu (10 min)

Alkupiiri: Luetaan Novan uusi kirje. Kirjettä lukiessa osallistetaan jälleen lapsia keskusteluun ja muistellaan viime kerran kuvioita ja ajatuksia.

Laitetaan musiikki soimaan, ja tehdään uudelleen vapaasti tilassa improvisoiden tutkimusmatka mielikuvitusten metsään. Tanssitaan muistellen, mitä reitin varrelta löytyikään, ja löytäen kenties vielä jotakin uutta jännittävää. Mietitään, millä eri tavoilla voisi tervehtiä kaveria, kun reitillä kohdataan?

Reitin piirtäminen merkein ja kuvioin (10 min)

Piirretään erilaisin merkein ja kuvioin kartalle eri liikkumistyylit. Jokainen päättää, mitä liikkumista mikään kuvio tarkoittaa omalla kartalla. Liikkeet voidaan kuvittaa pisteillä, palloilla tai katkoviivoilla, aaltoilevilla, mutkaisilla ja kiemuraisilla viivoilla... Kaikenlaisia kuvioita voi kehittää ja käyttää: ympyröitä, kolmioita, tähtiä, neliöitä - tai vaikka porkkanajonoa.

Tämän jälkeen voidaan kokeilla tanssia oma reitti suunniteltujen kuvioiden mukaan musiikin soudessa.

Kartan ympäristön kuvittaminen (15 min)

Kuvitetaan kartta runsaaksi ja värikkääksi: mitä ihmeellistä, hassua ja outoa tulevaisuuden metsästä, oman reitin varrelta löytyy? Mitä metsässä kasvaa, kuka siellä elää ja asuu, mitä missäkin tapahtuu? Näkyykö puita ja pensaita, lammikoita tai kukkia, vai taloja, hahmoja, otuksia... On hyvä muistaa, että tulevaisuudessa kaikki on mahdollista!

Jotkut lapset innostuvat kuvittamisesta toden teolla ja tarvitsevat siihen enemmän aikaa. Toiset taas suorittavat tehtävän nopeasti. Tällöinkin on tärkeää, että kaikki saavat tehdä oman karttansa rauhassa loppuun. Nopeimmat voivat etukäteen lähteä kokeilemaan tanssia. Toisaalta voi myös kannustaa nopeasti suoriutuvia lapsia miettimään lisää kuvitusta, ja auttaa heitä esittämällä apukysymyksiä.

Tanssi tulevaisuuksien kartalla (10 min)

Tanssi on esittävää taidetta, joten voidaan myös harjoitella esittämistä ja yleisönä olemista. Laitetaan musiikki soimaan, ja esitetään oma karttatanssi reitteineen ja kuvituksineen. Jos mahdollista, ryhmä on hyvä jakaa kahteen osaan. Ensimmäinen ryhmä esittää omat karttatanssinsa ja toinen ryhmä on yleisönä. Sitten osat vaihdetaan.

Loppupiiri: Kerrotaan omasta kokemuksesta, miltä tuntui tanssia kartan mukaisesti. Mikä oli hauskaa? Oliko jokin hankalaa? Mitä kaikkea jäi mieleen tulevaisuuksien kartasta ja tanssimisesta? Miltä tulevaisuuden ajattelu nyt tuntuu?

“Parasta oli tanssikarttojen tekeminen, koska se oli sellaista salamyhkäistä ja sai itse suunnitella ne kartat.”

Vinkkejä jatkotyöskentelyyn

- Muistin kehittämiseksi voi kerrata oman karttatanssin myöhemmin, esimerkiksi muutaman päivän tai vaikka viikon päästä. Kokeillaan tanssia oma reitti vapaasti, ilman karttaa. Joillakin se luonnistuu heti, ja toiset tarvitsevat hieman pidemmän ajan muistamiseen.
- Karttaa voi vaihtaa myös kaverin kanssa, ja kokeilla tanssia toisen tekemän suunnitelman. Lapset voivat opastaa toinen toisiansa, tai molemmat voivat tulkita karttoja omalla tavallaan. Lapsi voi opettaa myös sellaista kaveria, joka ei ole osallistunut tähän työpajaan. Miltä tuntuu kulkea toisen suunnittelemaa reittiä, ja mitä reitillä koetaan? Ovatko kokemukset samasta reitistä samanlaisia vai erilaisia?
- Karttoja voidaan tehdä myös muihin mielikuvitusmaailmiin: tulevaisuuden kaupunkiin, kauhulinnaan, aaveiden asuinsijoille jne. Miten erilainen ympäristö vaikuttaa tanssin tunnelmaan?

“Tykkäsin, ku sai ite keksii kaikkia tanssiliikkeitä.”

Työpajojen jälkeen

Kun työpajat on pidetty, luetaan yhdessä vielä [Novan viimeinen kirje](#). Kirjeessä Nova kiittää kanssamatkustajiaan yhdessä tehdyistä tutkimusmatkoista tulevaisuuksiin ja kannustaa jatkamaan mielikuvituksen harjoittelua. Portit tulevaisuuksiin ovat nyt auki: aikuiset ja lapset voivat jatkaa Novan viitoittamalla tiellä!

Työpajojen jälkeen on hyvä tehdä reflektointia, koota opittua ja koettua esimerkiksi piirtäen tai sanallisesti. Mitä on jäänyt mieleen Novasta ja hänen herättelemistään aiheista? Ovatko lapset oppineet jotain uutta tulevaisuudesta? Entä mikä on ollut tulevaisuuden tutkimisessa mukavinta, mikä oudointa? Näitä kysymyksiä voidaan käydä läpi jokaisen työpajan päätteeksi, ja vielä kokonaisuuden lopuksi.

Työpajoissa herätellyt teemat saattavat myöhemmin nousta esiin myös päiväkodin tai koulun arjessa, lasten piirustuksissa ja omaehtoisissa leikeissä. Opettajan tai kasvattajan on hyvä kuunnella herkällä korvalla, mitkä aiheet askarruttavat tai jäävät mieleen. Tilanteet kannattaa hyödyntää: kun aiheet nousevat lapsista itsestään, päästään useimmiten innostavien asioiden äärelle!

”Tulevaisuus on edessä, koska takana on se menevaisuus.”

”Ensi kesänä laituri on pidempi.”

*”Mä näen, että mä oon matsissa Teemu Pukkia vastaan ja mä teen maalin ja voitan sen!!”
(kertoja ja kaverit vieressä tuulettaa)*

Tulevaisuuskeskustelua voidaan jatkaa myös vapaan jutustelun tai sadutuksen muodossa, esimerkiksi laittamalla lasit päähän ja katsomalla, mitä tulevaisuuslaseista näkyy tänään. Aikuinen kirjaa talteen lasten ajatuksia. Työpajojen tuotoksista on mahdollista myös koota tulevaisuusaiheinen näyttely, tanssikarttatansseja voidaan esittää muille ryhmille ja puutarhateemasta saadaan halutessa koko kevään mittainen kokonaisuus. Jatkotyöskentelyideoita näihin teemoihin löytyy lisää sivuilta 14 ja 18.

On hyvä muistaa, että tulevaisuuslukutaidon merkityksestä kannattaa keskustella myös huoltajien kanssa, ja työpajatyöskentelyn hedelmiä jakaa kotijoukoillekin. Toiminnallisessa vanhempainillassa myös aikuisia voi haastaa heittäytymään leikkiin, ja tekemään omat tulevaisuuden ruoka-annokset tai tulevaisuuslasit.

Jälkisanat

Lasten ja nuorten taidekeskus Annantalolla on tutkittu taide- ja tulevaisuuskasvatuksen yhdistämistä vuodesta 2019 lähtien. Tulevaisuuskoulun kanssa yhteistyössä toteutetun Tulevaisuuslaboratorio-näyttelyn aikana alojen asiantuntijoista koostuva työryhmä lähti suunnittelemaan tulevaisuuskasvatusta taiteellisin menetelmin. Tavoitteena oli kehittää uusia tapoja tukea lasten ja nuorten positiivista tulevaisuususkkoa.

Prosessin myötä syntyi *Taiteitten tulevaisuuksiin – tulevaisuuskasvatuksen menetelmiä alakoululaisille* -oppimateriaali, joka johdattaa koululaiset tulevaisuusajattelun perusteisiin ja sen keskeisiin käsitteisiin. Nyt julkaistu *Taiteitten tulevaisuuksiin 2 – luovia menetelmiä esi- ja alkuopetukseen* puolestaan kokoaa työpajamenetelmiä, joita on testattu päiväkotien arjessa niin etä- kuin läsnätyöskentelyn kautta.

Tämä opas on syntynyt innostuneen ja sitoutuneen työryhmän käsissä. Suuri kiitos kuuluu Annantalon taidekasvattajille, jotka ovat olleet kehittämässä työpajakonsepteja: Marryam Fib-Kuusela-Opas, Marjut Maristo, Tuija Moilanen, Mila Nirhamo, Hanna Raita-aho, Jenna Saarinen ja Sari Tupamäki. Tärkeä panos on ollut myös varhaiskasvattaja Jenny Liljalla, Lasten ja nuorten säätiön Tulevaisuuskoulun Otto Tähkäpäällä, kuvittaja Miila Westinillä, sanataideopettaja Maami Snellmanilla sekä pilotointiin osallistuneilla eskariryhmillä ohjaajineen. Kiitos myös kaikki te nimeltä mainitsemattomat, jotka olette myötävaikuttaneet tämän oppimateriaalin valmistumiseen.

*"Mä naulitsen mun katseen johonkin,
sit mielikuvittelu lähtee pyörimään,
niin kuin hamsterin se pyörä."*

Tulevaisuuden reseptini

TULEVAISUUDEN RUOKA-ANNOKSEN RESEPTI

TULEVAISUUDEN KOKKI

MIKÄ ON RUOAN NIMI?

MITÄ AINEKSIA RUOKAAN TULEE?

MILTÄ RUOKA MAISTUU?

MIKÄ ON RUOAN SALAISUUS TAI SUPERVOIMA?

Ystäväne Nova

Novan maailmat -tehtäväkortti

Kuka Nova on?

Novan koti

Novan naapuri

Näin Nova singahtaa paikasta toiseen

Ihmeelliset kasvit -liikeleikin teksti

Äänite on kuunneltavissa sivulla: [youtube.com/watch?v=DfMj4CCZx8Y](https://www.youtube.com/watch?v=DfMj4CCZx8Y)

Pantomiimin keinoin ojennetaan, näytetään ja kerrotaan samalla kun kuunnellaan ääninauhaa.

Käperry ihan pienen pieneksi mykkyräksi lattialle. Purista kädet itsesi ympärille ja laita pääkin ihan piiloon. Kuuntele omaa hengitystäsi. Nyt olet pieni tiivis siemen. Sisälläsi on valtava voima ja uusi elämä. Sisälläsi on uusi kasvi.

Nyt siemen tuntee kuinka maa alkaa lämmitä ympärillä ja pienet vesipurot kutittelevat sormiasi ja varpaitasi. Sormesi ja varpaasi alkavat liikkua hiljalleen.

Lämpö ja vesi liikuttavat jo käsiäsi suoriksi ja nyt ne nostavat selkäsi ylös suoraan. Toinen kätesi nousee ylös ja se ojentelee itseään eri suuntiin, sillä siemenen kuori aukeaa ja sen sisältä nousee ensimmäinen pieni vihreä, hento varsi.

Auringonvalo tarttuu sormiisi ja niistä se leviää alemmas, alemmas, alemmas. Nyt voit nousta jo polviesi varaan. Siemenestä ei ole paljoa jäljellä, sillä olet aloittanut muutoksen kasviksi. Auringon lämpö ja puhdas vesi ja valo nostavat sinut ylös, seisomaan. Kasvin kaikki osat alkavat kasvaa ja ojentautua kohti taivasta, valoa ja pian alkavaa pikku sadetta.

Nyt ensimmäiset pienet sadepisarat osuvat lehdillesi. Kätesi värähtelevät, kun lehdet liikkuvat sateen rummuttaessa niitä vasten.

Raikas sade saa kasvin kasvamaan iloisesti. Se suorastaan pyörähtelee ilosta, kun vesi ravitsee sitä. Sade taukoo ja aurinko tulee esiin.

Kasvi huojuu tyytyväisenä lämpimässä raikkaassa ilmassa. Nyt olet kasvanut täyteen mittaasi, ja oksallesi on ilmestynyt pieni kukka. Kukka aukeaa ja levittää ihanaa tuoksuaan ja kaunista väriään kaikkialle. Bzzzzzzz..... Pieni mehiläinen laskeutuu kukkaan ja imee siitä mettä. Kasvi nauraa.

Nyt kukkasi alkaa muuttaa muotoaan. Se muuttuu ja muokkautuu, ja siitä syntyy ihmeellinen uusi hedelmä. Hedelmä roikkuu kasvin oksalla kypsänä, maukkaana ja kutsuvana.

Näytä kaikille miten ihmeellinen hedelmä sinussa kasvoi!

Heippa hei lapset!

Minä olen Nova. Olen superinnokas seikkailija, taitava mielikuvittelija ja tulevaisuuksien tutkija. Olen kuullut, että myös te olette taitavia mielikuvittelijoita, siksi lähetin tämän kirjeen teille. Arvatkaapa mitä? Minä olen tehnyt kaikenlaisia tutkimuksia ja tullut siihen tulokseen, että tulevaisuus on...Niin, tai kertokaapas te, milloin tulevaisuus on? Onko se meidän edessämme vai takana?

Tottapa totta, se on edessä, se on jotakin mikä on kohta tai minuutin päästä tai huomenna tai vaikka kymmenen tai sadan vuoden päästä! Ja tadaa! Minulla on hyviä uutisia: Me kaikki voimme vaikuttaa tulevaisuuteen, ja siksi on tärkeää mielikuvitella sellainen tulevaisuus, millaisen me haluamme. Ja nyt minä kaipaisin teidän apuanne! Olen iloinen, jos autatte. Korvat kuulolle, ystävät!

Tulevaisuudessa moni asia voi olla eri tavalla kuin tällä hetkellä. Jotta kaikilla olisi tulevaisuudessa hyvä olla, tarvitaan aivan uudenlaisia keksintöjä. Olen valmistanut itselleni tulevaisuuslasit mielikuvittelun avuksi. Kuulitte oikein! Ja arvatkaa, kun tulevaisuuslasit laittaa silmille, ne pistävät mielikuvittelun liikkeelle. Ja mikä parasta, silloin voi kertoa myös hassuilta tuntuvista tulevaisuudennäkymistä. Saa keksiä vaikkapa sellaisia eläimiä, ruokia, taloja tai kaupunkia, joita ei vielä ole olemassa! Minä aina siristän silmiä, niin sillä tavalla kuvia alkaa tulla, hupsista vaan.

Nyt tekin saatte valmistaa itsellenne omat tulevaisuuslasit! Ja sitten, kun ne ovat valmiit, niin ei kun kokeilemaan. Jos kuvittelu tuntuu vaikealta, niin voi ensin harjoitella. Kuvitelkaa vaikka, mitä mukavaa ensi kesänä voisi tapahtua! Siitä se sitten lähtee.

Mahtavia mielikuvittelun hetkiä!

*Tulevaisuusterveisin,
ystävänne Nova*

P.S. Ai niin! Muistakaa, että ei ole oikeita tai vääriä vastauksia, vaan jokaisella saa olla ihan oma mielikuvansa!

Heippati hei taas ystävät!

Vaude! Olipa kiinnostavaa kuulla ajatuksianne tulevaisuudesta! Olette kyllä taitavia kavereita. Nyt kutsun teidät pieneen ajatusleikkiin. Siinä leikissä saatte olla hetken tulevaisuuden päättäjiä. Tulevaisuuslasit saavat olla silmillä, jos niin tahdotte. No niin, leikki menee näin: Aikuinen lukee minun antamani ajatuksen tulevaisuudesta. Ja sitten lasketaan kolmeen, ja te saatte äänestää peukuttamalla, toivotteko sen ajatuksen toteutuvan: Peukku ylös tarkoittaa, että toivoo, ja peukku alas ei toivo ja peukku sivulle jotain näiden väliltä. Oletteko valmiina? Hyvä!

Haluaisitteko että:

1. Tulevaisuudessa syödään ötököitä.
2. Tulevaisuudessa talojen katoilla ja seinillä kasvaa kasveja.
3. Tulevaisuudessa ruokaa valmistetaan ilmasta.
4. Tulevaisuudessa lapset ovat päättäjiä.

Kiitos peukutuksista! Ajatelkaa, että kaikki nuo ajatukset voivat tulevaisuudessa toteutua!

Kuulkaapa! Nyt on kokkihaasteen aika. Olen nimittäin viime aikoina miettinyt, millaista tulevaisuuden ruoka voisi olla. Siis, miltä se voisi näyttää ja maistua? Tulevaisuuden ruoka ei tietenkään voi olla aivan samanlaista kuin nykyinen ruokamme, vai mitä? Meidän täytyy olla kekseliäitä, jotta ruokaa riittää kaikille, eikä se saastuta ilmakehää, eikä lämmitä maapalloamme. Tiesittekö, että maapallo voi paremmin, kun syömmme mieluummin kasveista tehtyä ruokaa, kuin liharuokaa? Mitä tuttuja ruokakasveja te tiedätte? Hienoa!

Tiedättekö mitä, tutkijat ovat jo hyvää vauhtia kehittämässä uusia ruokia. He ovat esimerkiksi keksineet geenisakset. Siis todellakin! Geenisakset! Niiden avulla voidaan saada aikaan aivan uudenlaisia kasveja. Vaikkapa sinisiä porkkanoita, jotka maistuvat hampurilaiselta. Namskis!

No niin! Oletteko valmiina ottamaan kokkihaasteen vastaan? Jokainen saa suunnitella oman tulevaisuuden ruoka-annoksensa! Minun tulevaisuuteni ruoka-annos on sininen pitsaporkkanapeti. Siinä on sinisiä porkkanoita, jotka kasvavat ilman vettä. Ja ne maistuvat aivan pitsalle. Herkullista! Nyt alkoi vatsa murista. Nälkä! En malta odottaa teidän ruoka-annoksianne.

*Kokkiferveisin,
Nova Nonparellimeri*

Ps. Tässä kokkaillessani keksin muuten itselleni kokkinimen: Nova Nonparellimeri! Tekin voitte keksiä itsellenne ikiomat kokkinimet!

Heipä hei ystävät!

Miten teillä siellä menee? Minulle on tapahtunut taas vaikka ja mitä! Kuunnelkaapa mitä minä olen tulevaisuuksissa tehnyt! Aivan uskomattomia juttuja.

Seikkailun alussa valmistauduin lähtemään
Singahdin
Näin ystäväni
joka
Tervehdimme toisiamme
Sitten minulle tuli äkkiä älyttömän kova nälkä ja menin syömään
Se maistui
Kun katsoin lähelle, näin
Kauempana oli
Silloin ajattelin
Ja sitten minua alkoi jo väsyttää.
Menin

Paikka, jossa asun on
Naapurissa asuu
Tapasimme naapurin kanssa ja juttelimme

Koska häntäni on niin usein tiellä, suunnittelin
Sen avulla

Ajattelin lähteä seuraavaksi tutkimaan tulevaisuuden
Koska suunnittelen

Ensi kertaan, rakkaat seikkailijat!

Tulevaisuudesta tervehtien,
salaperäinen seikkailija Nova

Heippa hei lapset!

Arvatkaapa mikä minulla on ollut koko ajan mielessä? No kyllä! Tulevaisuus tietenkin! Se, joka on ihan kohta ja satojen vuosien päästä - jota ei voi ennustaa, mutta johon me jokainen voidaan vaikuttaa! Tulevaisuudessa moni asia voi olla eri tavalla kuin tällä hetkellä. Senhän te jo tiesittekin!

Uusien asioiden tutkiminen on lempipuuhaani. Olen miettinyt miten ihmeellinen paikka maapallo onkaan. Se on täynnä kasveja, joiden keskellä on hyvä olla. Ne auttavat meitä kaikkia voimaan hyvin: ihmisiä, eläimiä ja muuta luontoa. Kasvit puhdistavat ilmaa ja antavat meille ravintoa. Ne uudistavat ja ruokkivat maaperää, jolloin uusilla kasveilla on taas hyvä kasvaa siinä. Kasvit ovat huippujuttu! Ja siksi meidänkin pitää olla kasveille ystävällisiä. Tiedättekö millä eri tavoilla luonnosta voi pitää hyvää huolta? Ohhoh! Kylläpä tiedättekin.

Ja kuulkaapa. Maailmassa on paljon vielä tuntemattomia kasveja, jotka sopivat ruoaksi tai lääkkeeksi, joita ehkä tulevaisuudessa tarvitaan. Sellaisia kasveja on kymmeniä, satoja ja tuhansia! Nyt saatte laittaa taas tulevaisuuslasit päähän ja katsoa: millaisia tuntemattomia kasveja mahtaa vielä maailmasta löytyäkään?

Illalla, ennen kun nukahdin, kuvittelin kaikenlaisia herkullisia ja terveellisiä kasveja ja niiden hedelmiä ja marjoja ja pähkinöitä, joita tulevaisuudessa ehkä syödään. Ja sain hillittömän naurukohtauksen, kun olin ajatellut niin hassuja juttuja.

Millaisia kasveja sinä kuvittelet Tulevaisuuden puutarhaan? Sitten vaan mielikuvittelemaan, niin tulevaisuus on jo melkein täällä!

*Herkullisin terveisin,
ystävänne Nova*

Heippati hei taas ystävät!

Miten mainioita kasveja teistä viime kerralla syntyikään. Ja niin hienoja, aivan omalaatuisia kukkia ja hedelmiä! Te olette varsin värikästä porukkaa!

Tulevaisuuden tutkimiseen tarvitaan paljon ihmettelyä ja kysymyksiä, meidän kaikkien ajatuksia! Sillä tavoin saadaan aikaan aivan uudenlaisia keksintöjä. Ja nyt kuulkaapa, minä innostuin suunnittelemaan sellaista tulevaisuuden puutarhaa ja voi, että se olikin mukavaa. Ja sitten minä muistin, että tekin olette taitavia mielikuvittelijoita. Että, mitä minä nyt yksin keksimään.

No niin! Suunnitellaanpa siis tulevaisuuden puutarha. Kuunnelkaa tarkasti pieni ohje. Ensimmäinen kuvittaa oman mielikuvituskasvin ja kertoo siitä tärkeitä asioita. Vaikkapa tällaisia: Onko kasvillasi jokin erityistaito, osaako se vaihtaa väriä tai puhua karhujen kieltä? Onko kasviasi tai sen hedelmä mahdollista syödä? Kuka tai mikä sitä voi syödä? Entä vaikuttaako hedelmän syöminen syöjään jollain tavoin? Onko se myrkyllinen tai saako siitä superkykyjä? Muistuttaako sen maku jotain toista makua, vaikkapa pitsaa tai hattaraa? Minkälaista ympäristöä tai hoivaa sinun kasvisi tarvitsee?

Voitte vaikka ennen kuvitusta lukea viime kerralla tekemänne kasvurunon. Kun kasvit ovat valmiit, kokoatte ne yhteen ja muodostatte yhteisen tulevaisuuden puutarhan.

Tuskin maltan odottaa, millaisia ennennäkemättömiä kasveja saattekaan luotua ja millainen yhteinen tulevaisuuden puutarha niistä syntyy! Mukavia mielikuvittelun hetkiä ja muistakaa, että KAIKKI on mahdollista!

*Puutarhasta tervehtien,
ystävänne Nova*

Heissan hei lapset!

Nova täällä taas! Tulevaisuuksissa tanssiva seikkailija. Muistattehan tulevaisuuden? Tulevaisuus tapahtuu koko ajan: nyt, huomenna ja ensi kesänä! Ja muistattehan myös, että siihen voi vaikuttaa tässä hetkessä. Minä voin esimerkiksi itse vaikuttaa siihen, miten liikun tulevaisuudessa käyttäen omaa kehoa, ja millaisia reittejä valitsen. Minä tykkään tutkia tulevaisuutta tanssien!

Kertokaahan lapset, mitä tarvitaan kun liikutaan tuntemattomilla seuduilla ja uusissa maisemissa? Taisitte arvata! Tietenkin kartta! Minäkin olen luonut itselleni pienen kartan. Ajattelin, että minun reittini voisi kulkea tulevaisuuteni metsässä. Tai voisihan se olla kaupungissakin! Tai missä tahansa tulevaisuudessa, missä en ole ennen käynyt.

No niin! Otin paperin karttani pohjaksi ja taitoin itselleni reitin. Kun avasin kolmasti taitetun paperin, näin paljon viivoja. Sitten nappasin mieleiseni väritussin, ja piirsin muutamasta taitetusta viivasta oman reitin. Kokeilin ensin kävellä reittini. Sitten tanssahtelin reitilläni pomppien, pyörien, kierien, ryömien ja kaikin tavoin hassutellen. Arvatkaapa mitä? Matkalleni osui muun muassa tikkaripensas, mehulammikko, vaahtokarkkipuu ja maassa kasvavia suklaapatukoita. Se oli ihmeellistä!

Ystäväiset! Tehkääpä tekin tanssiseikkailukartta! Millainen reitti teille syntyy? Reitillä voi kohdata muitakin tanssahtelevia ja liikkuvia ihmisiä, tuttuja tai tuntemattomia. Silloin täytyy miettiä, miten tanssitaan, ettei törmää toisiin. Kokeilkaa erilaisia omia tapoja tanssia ja liikkua, ne voivat olla hassujakin!

Tanssahtellen,
ystävänne Nova

Heippati hei ystävät!

Jihuu! Onpa mukava kohdata teidät uudestaan! Teidän kanssanne tanssiminen oli superkivaa! Muistatteko vielä itse piirtämänne reitin?

Tänään jatketaan oman tanssikartan kuvittamista. Saatte käyttää lisää värejä ja voitte piirtää kuvioita ja merkkejä omaan karttaan. Keksitte viimeksi niin hienoja ja hauskoja tapoja tanssia! Millä väreillä, kuvioilla ja merkeillä voisimme piirtää reitille erilaisia liikkeitä? Millainen liike piirrettäisiin kulmikkaaksi? Mikä merkki kertoisi matalasta liikkeestä, millainen muoto kuvaisi erilaisia hyppyjä? Ehkä joku kuvio saattaa toisen mielestä näyttää vauhdikkaalta, kun taas toisen mielestä uneliaalta.

Entä miltä eri värit tuntuvat teistä? Onko punainen jännittävä? Onko sininen rauhoittava? Onko vihreä vitsikäs? Vai muistuttaako joku väri jostakin tunteesta, joka on kiva kokea aina uudestaan ja uudestaan tulevaisuudessakin?

Kertokaahan minulle lisää siitä, mitä näitte ja koitte matkallanne! Olisi tosi hauskaa saada kohdata samoja asioita, joita tekin näitte omalla tanssimatkalla. Haa! Nyt tiedän! Piirtäkääpä karttaan matkalla nähtyjä erikoisia puita, lammikoita, taloja tai ihan mitä vaan tulevaisuuden ihmeellisiä asioita ja hahmoja.

Tämän päivän jälkeen meillä on monta mahtavan hauskaa tulevaisuuden TANSSIKARTTAA! Hurraa! Voidaan myös antaa kaverille oma kartta tanssittavaksi. On tosi hauska kokeilla toisen keksimiä askelluksia, pomppuja ja pyörähdyksiä. Voimme näyttää toisillemme omat reitit ja liikkeet sekä paljastaa millaisia yllätyksiä tulevaisuuden kartassamme voikaan olla. Ai että! Tanssikaamme itsemme kartalle!

Kiitos teille yhteisestä tanssituokiosta, nähdään tulevaisuudessakin!

*Hiipeästi tanssien,
ystävänne Nova*

Heippa hei ystävät!

Kiitos kun olette olleet minun kanssani unelmoimassa tulevaisuuksista! Teillä on huippuhienoja ajatuksia ja näkemyksiä - kylläpä olettekin supertaitavia mielikuvittelijoita! Osaatte tehdä erinomaisia tulevaisuuslaseja, ja myös käyttää niitä. Teiltä onnistuu ihan uudenlaisien ruokien keksiminen ja tulevaisuuksissa tanssiminen. Osaatte jopa kuvittaa karttoja ja unelmoida mitä ihmeellisempiä kasveja. Puutarhojakin suunnittelette yhdessä noin vain, runoillen ja piirtäen! Miten kerrassaan mahtavaa! Hurraa!

Juuri tuollaista kuvittelua täällä tarvitaan! Ilman mielikuvitusta reittejä mahtaviin tulevaisuuksiin olisi paljon vaikeampi löytää, eikö vain? Muistattehan laittaa tulevaisuuslasit silmille silloin tällöin. Niiden avulla voitte tutkia tulevaisuuksia ja unelmoida koska tahansa. Maailmassa tarvitaan lapsia, jotka osaavat leikkiä, haaveilla, ajatella, kertoa ajatuksistaan ja taiteilla! Ja uskokaa tai älkää: te olette juuri niitä lapsia.

Toivotan teille ihmeellisiä, leikkilisiä ja mielikuvitusrikkaita hetkiä tulevaisuuden tutkimisen parissa! Minä singahdan nyt kuperkeikkoja matkallani tehden uusiin maisemiin - unelmaan tulevaisuuksien monista ihmeellisyyksistä.

Tapaamme varmasti tulevaisuuksissa - iloisia hetkiä teille siihen asti!

*Tulevaisuuksista unelmoivin ferveisin,
ystävänne Nova*

Helsinki